

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 7, 2015

[Назад](#)

[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 351

О. І. Дудка,
здобувач Академії муніципального управління, м. Київ

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Olexandr Dudka,
competitor Municipal Management Academy, Kyiv

MODERN TOOLS OF STATE REGULATION OF AGRARIAN SECTOR ECONOMY

У статті розглядається проблема узгодженої взаємодії інструментів державного регулювання. Виявлено, що в більшості економічно розвинених країнах діють історично сформовані та розвинені системи державного регулювання аграрного сектора економіки. Крім того, у світовій практиці одним з найбільш важливих інструментів державного регулювання вважається бюджетна політика держави, що передбачає перерозподіл національного доходу для розв'язання першочергових завдань аграрного сектору. В роботі були розглянуті сучасні інструменти державного регулювання аграрного сектора економіки.

In the article considered the problem of coordinated interaction of state regulation tools. It was found that in most economically developed countries have historically developed and the system of state regulation of the agrarian sector of the economy. In addition, in the world one of the most important tools of state regulation is considered to be fiscal policy of the state, providing for a redistribution of the national income to address the priorities of the agricultural sector. In this work we were considered the modern tools of state regulation of the agrarian sector of the economy.

Ключові слова: аграрна політика, аграрний сектор, державна підтримка, державне регулювання, інструменти, методи, механізм, ринкова економіка.

Key words: agricultural politics, the agricultural sector, government support, government regulation, tools, methods, mechanism of market economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна обрала шлях радикальних ринкових реформ. Тому всі заходи держави щодо реформування аграрного сектора мають враховувати і відбуватися згідно з основними принципами ринкової економіки: «Ринок є одним з найбільших досягнень людської цивілізації. Він пройшов випробування часом і довів свою величезну життєву силу - це підтверджено світовим досвідом. Є підстава стверджувати, що новітня історія не знає жодного прикладу високо розвинутої, гнучкої, ефективно функціонуючої економіки без ринку» [5]. Слід зазначити, що в чистому вигляді ринок ніколи не функціонував ні в одній країні. В цьому випадку слід говорити про необхідність втручання держави в економічні процеси. Перелічені вище обмеження ринкового механізму можуть бути компенсовані лише за допомогою участі спеціального державного економічного механізму та управління державної підтримки аграрного сектору [3].

Держава, здійснюючи регулювання соціально-економічних процесів, використовує систему методів, форм та інструментів, які змінюються в залежності від економічних завдань, матеріальних можливостей держави, накопиченого досвіду регулювання. Історичний досвід свідчить, що спектр застосовуваних інструментів і методів державного регулювання економіки постійно розширюється.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

У науковій літературі питання теоретичних і методологічних проблем державного регулювання аграрного сектора економіки внесли відомі вітчизняні вчені, такі як А.Д. Діброва, Л.М. Васильєва, М.Х. Корецький, М.А. Латинін, С.В. Майстро, Т.Г. Маренич та інші науковці. Проте, проблеми узгодженої взаємодії інструментів державного регулювання, вивчені недостатньо глибоко, тому вимагають додаткових наукових досліджень, що і зумовило вибір теми наукової статті.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження узгодженої взаємодії інструментів державного регулювання аграрного сектора економіки, як підґрунтя для розв'язання першочергових завдань аграрного сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В більшості економічно розвинених країнах діють історично сформовані та розвинені системи державного регулювання аграрного сектора економіки. В цілому, всі вони вирішують одні завдання: по-перше, підтримку в аграрному секторі стабільної економічної ситуації та ринкової кон'юнктури, стримування коливань прибутковості в галузі; по-друге, запобігання небажаних процесів міграції населення; по-третє, фінансування програм допомоги адаптації населення до виникаючих економічних умов; по-четверте, підтримка продовольчої безпеки країни, захисту її внутрішнього ринку, забезпечення конкурентоспроможної участі вітчизняних національних товаровиробників в міжнародному поділі праці. Реалізуються вони через програми і механізми: скупки у товаровиробників державою надлишків продукції, державних закупівельних та товарних інтервенцій, пільгового кредитування, митного регулювання тощо.

У світовій практиці одним з найбільш важливих інструментів державного регулювання вважається бюджетна політика держави, що передбачає перерозподіл національного доходу для розв'язання першочергових завдань аграрного сектору [4].

До сих пір в Україні щодо аграрного сектора застосовувалися лише окремі елементи регулювання, недостатньо була державна підтримка селу. Система державної підтримки складалася хаотично, не носила системного та узгодженого характеру. Основними її недоліками стали нелегітимність, непрогнозованість, а також несвочасність, неповнота і неритмічність необхідних суб'єктам аграрного виробництва виплат. Численні елементи системи економічних відносин законодавчо не оформлялися, були причиною дискусій і не могли служити чіткими орієнтирами для прогнозування розвитку аграрного виробництва. Форми підтримки виявлялися неефективними через відсутність чіткої стратегії розвитку галузі, в умовах невирішеності багатьох базових проблем, перш за все, нерівних міжгалузевих

відносин, непорядкованості фінансової сфери тощо.

В сучасних умовах потрібне створення адекватних механізмів державного регулювання аграрного сектора економіки. Основними напрямками регулюючої діяльності є:

1. Підвищення інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників, перш за все, через розвиток системи підтримуваного державою лізингу техніки і товарного кредиту. В існуючому зараз вигляді ці форми мають принципові недоліки, які знижують їх позитивний ефект. Підбір учасників лізингових операцій і товарного кредиту повинен проходити на основі відкритих конкурсів.

2. Збільшення конкурентного потенціалу сільськогосподарських товаровиробників через їх добровільне об'єднання в галузеві і професійні спілки та асоціації при активному стимулюванні цього процесу з боку держави. Такі союзи і асоціації істотно підвищують конкурентний потенціал сільського господарства. У зв'язку з цим необхідно також заохочувати взаємозацікавлене кооперування сільськогосподарських товаровиробників з переробними підприємствами.

3. Використання на продовольчому ринку гарантованих цін, які підтримують необхідний рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва та захищають ринок від непередбачених кон'юнктурних коливань. Гарантією дотримання цін повинні стати зобов'язання держави скуповувати товарні надлишки, проводити закупівельні та товарні інтервенції. Інтервенційні продуктові запаси держави можуть стати джерелом постачання «неринкових» споживачів, а постачання міст - традиційних споживачів державних фондів - в цьому випадку здійснювалося б за інтервенційною схемою. З огляду на те, що ринок продовольства поки розвинений недостатньо, а держава повинна стимулювати збільшення «вільного» його сегмента, обсяги інтервенційних операцій повинні бути обмежені граничними квотами. Останні необхідно розраховувати і розподіляти по регіонах, виходячи зі сформованого рівня розвитку ринкової інфраструктури, потужності власне ринкових каналів реалізації та перспектив їх розвитку.

4. Використання механізму державних операцій застави сільськогосподарської продукції. Низька прибутковість сільського господарства практично виключила галузь зі складу повноцінних одержувачів комерційних кредитів, які з урахуванням особливостей виробництва життєво необхідні. Розвиток систем іпотечного кредитування стримується невирішеністю питань кадастрового обліку земельних ділянок. Кредит під заставу продукції повинен надаватися для фінансування поточних виробничих витрат за регульованими державою ставками. Заставодержателем має стати держава.

5. Державне регулювання через стимулювання платоспроможного попиту населення, в тому числі - через надання продовольчої допомоги малозабезпеченим сім'ям. Сільськогосподарська продукція для таких програм підтримки може закуповуватися державою або на вільному ринку, або в ході товарних інтервенцій.

6. Орієнтація дотацій і компенсацій сільгоспвиробникам на стимулювання зростання обсягів виробництва продукції, виходячи з вимог ринку і підвищення конкурентоспроможності. Дотації та компенсації повинні носити суворо цільовий характер, стимулювати зростання обсягів і підвищення ефективності виробництва в сільському господарстві, виплачуватися сільгоспвиробникам, незалежно від організаційно-правових форм.

7. Допомога сільгосптоваровиробникам в пристосуванні до ринкових умов, яка може бути організована за двома основними напрямками: перший - стимулювання та підтримка, при необхідності, перепрофілювання виробництва, навчання та підвищення кваліфікації кадрів, створення консультативних служб; друге - для випадків, коли держава, виходячи з аналізу кон'юнктури ринку, має стримувати розвиток окремих виробництв шляхом перепрофілювання неперспективних в конкурентному відношенні (збиткових) виробництв із застосуванням спеціальних одноразових премій за зниження обсягів виробництва.

У світі бюджетна підтримка аграрного сектора визначається як основний показник рівня підтримки галузі через оцінку підтримки виробників PSE (Producer Support Estimate). Ця методика застосовується членами Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) і останнім часом до деяких країн Центральної та Східної Європи і є сумою здійснюваних в результаті заходів урядової політики трансфертів від споживачів і платників податків до сільгоспвиробників. В результаті прийнятих заходів підтримки фермери в розвинених країнах отримують за свою продукцію приблизно в 1,5 рази більше, ніж вони отримували б при вільній конкуренції з світовим ринком. Пряма підтримка виробників становить приблизно 1/3 від одержуваних ними ефективних доходів, але із загального обсягу підтримки сільського господарства на частку бюджету припадає трохи більше 1/2, решта забезпечується заходами захисту ринку. Загальна підтримка сільського господарства в розвинених країнах в даний час не перевищує 1,5 % від ВВП [1].

Васильєва Л.М. та Бондарчук Н.В. зазначають, що поліпшення стану бюджетної підтримки аграрної галузі безпосередньо пов'язане з реалізацією заходів по вдосконаленню форм підтримки, механізмів розподілу та освоєння ресурсів бюджетного фінансування, продуманої стратегії розвитку аграрного сектора. Основними заходами у цьому напрямі є: посилення регулюючої функції держави та законодавче гарантування ряду принципів для бюджетної підтримки: стійкості; адресності; гарантованості; рівності доступності; відповідності міжнародним зобов'язанням, оскільки формування бюджету вітчизняної аграрної галузі відбувається в руслі єдиної аграрної політики ЄС [2].

8. Сприяння розвитку ринкової інфраструктури, підтримка розвитку незалежних посередницьких структур, оптової торгівлі, сервісного обслуговування, інформаційної інфраструктури ринку. Необхідно розвивати державну економічну аналітичну службу, яка дозволила б суб'єктам аграрного ринку орієнтуватися в ринковій кон'юктурі.

9. Протекціоністська політика захисту сільгоспвиробників від нерівної конкуренції з іноземними товаровиробниками на вітчизняному ринку, використання механізму компенсаційних митних зборів, величина яких залежить від митної вартості товару та порогової ціни, за допомогою яких вирівнюються рівні цін всередині країни і за її межами. Порогові ціни при цьому можуть бути як чисто розрахунковими, так і встановленими на основі середніх сформованих ринкових цін. Також може бути використаний варіант квот на імпорту продовольства, що вільно реалізуються та переуступаються та інші регулюючі заходи захисту і стимулювання вітчизняного аграрного виробництва.

Потрібен новий підхід до політики імпорту мит на окремі види товарів, підтримки розвитку своїх аграрних ринків, визначення внутрішніх податків і акцизів, що компенсують різницю світових і внутрішніх цін. Одночасне використання цих заходів дозволить отримати більш значний ефект від державної підтримки, ніж одні прямих субсидій та компенсаційних платежів. Необхідно встановити прямий канал перерозподілу коштів, що надходять від імпортерів тарифів, для фінансування гарантованої закупівлі сільгосппродукції за мінімальними цінами у своїх товаровиробників. Разом з тим, останні повинні відчувати і «дихання» світового ринку, так як без конкуренції немає і якості продукції, але ця адаптація до нових умов повинна супроводжуватися навчанням людей та інформаційним забезпеченням. Існує рівна небезпека, як економічної ізоляції країни, так і безоглядного її підпорядкування механізмам світової конкуренції. Розумна політика - це завжди певний національно необхідний захід поєднання відкритості та протекціонізму.

Принципово важливе і в цілому стратегічне значення для аграрної економіки країни має позитивна позиція держави з питань фінансових та економічних зобов'язань аграрному сектору, що дозволить створити помірно протекціоністський режим для всіх без винятку суб'єктів господарювання цієї галузі; на основі довгострокових прогнозів визначати своє переважне по всіх галузях сільського господарства місце в економіці країни і на прийнятних для приватного сектора умовах створювати ринкову інфраструктуру.

ВИСНОВКИ

Отже, необхідність розробки і використання системи державного регулювання аграрного сектора економіки, була продемонстрована всіма розвиненими країнами. При цьому застосовується широкий набір інструментів - ринкова інтервенція, зовнішньоторговельне регулювання, податкова політика, створення державних резервів, цінове регулювання, аж до неринкових важелів, таких як введення квот на виробництво тощо. Вибір інструментів державного регулювання аграрного сектора економіки обумовлений національними особливостями сільського господарства, рівнем розвитку продуктивних сил, позиціями країни на світовому продовольчому ринку та іншими факторами.

Література.

1. «Антиколхозный миф» с последующим разоблачением [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://antiskgm.narod.ru/agric5.htm>.
2. Васильєва Л.М. Аграрний сектор: оцінка рівня державної підтримки / Л.М. Васильєва, Н.В. Бондарчук // Молодий вчений. - 2015. - № 1(16). - С. 204-209.
3. Васильєва Л.М. Інструменти державного регулювання аграрного сектора економіки [Електронний ресурс] / Л. М. Васильєва // Держава та управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 10. – Режим доступу до журн. : [http:// www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua).
4. Діброва А.Д. Механізм бюджетної підтримки сільського господарства України / А.Д. Діброва // Агросвіт. – 2007. – №15. – С. 6 – 11.
5. Маренич Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізми економічного регулювання агроформувань (питання теорії, методології, практики): монографія / Т.Г. Маренич. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. – 454 с.

References.

1. «Anti Cooperative myth», followed by exposure, (2010), available at: <http://antiskgm.narod.ru/agric5.htm>.
2. Vasil'ieva, L.M., Bondarchuk, N.V. (2015), «The agricultural sector: assessing the level of state support», Young scientist, vol. 1, pp. 204-209.
3. Vasil'ieva, L.M. (2010), «Instruments of state regulation of agrarian sector of economy», The government and management: improvement and development, [Online], vol. 10, available at: [http:// www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua).

4. Dibrova, A.D. (2007), «The mechanism of budget support of agriculture in Ukraine», Agrosvit, vol.15, pp. 6-11.

5. Marenych, T.H. (2005), Transformatsijna dynamika ta mekhanizmy ekonomichnoho rehulivannia ahroformuvan' (pytannia teorii, metodolohii, praktyky), [Transformational dynamics and mechanisms of economic regulation agroformations (questions of theory, methodology, practice)], NAS of Ukraine; Inst ehkon. and forecasts, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"